

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СЛУХАЧІВ НА КАФЕДРІ
ВІЙСЬКОВО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ**

І.В. Огороднійчук, О.М. Іванько, О.Д. Крушельницький

Українська військово-медична академія

Резюме. У статті висвітлені питання щодо особливостей практичної підготовки слухачів на кафедрі військово-профілактичної медицини. Проведений аналіз програми стажування на посаді лікарів-епідеміологів, яка має оптимізувати та підвищити ефективність профілактичної та протиепідемічної роботи.

Ключові слова: практична підготовка, слухачі, стажування, вербально-логічне моделювання, військово-профілактична медицина.

Вступ. В умовах погіршення епідемічної ситуації в світі з ряду інфекційних захворювань, які можуть набувати характеру масового розповсюдження, виникає необхідність удосконалення професійних вмінь та навичок, формування робочого динамічного стереотипу дій в осередках особливо небезпечних інфекцій та взагалі інфекційних хвороб, що можуть стати причиною розвитку надзвичайних станів [1,2,3].

Трагічні і бурхливі події на Донбасі вимагають використання та впровадження ефективних навчальних технологій, адаптованих до оперативних потреб, які там виникають. Аналіз досліджень і публікацій висвітлює інновації в педагогіці. Дуже привабливо виглядає коучинг з вебінарами (коуч – тренер, вебінар – семінар в режимі он-лайн). Чи можуть вони бути застосовані при виконанні програм стажування на посаді, яку ми пропонуємо. Ряд авторів (Моосеєнков В.О. та Никула Т.Д.) вважають, що нова світова інноваційна педагогічна методика коучинг «це процес виявлення та посилення якостей та здатностей людини (студента), необхідних для досягнення результатів у будь-яких сферах життя, насамперед в оволодінні медичними професійними знаннями, а надалі – в професії, взаєминах при спілкуванні з хворими, у бізнесі (2016 р.)» [4].

Вимоги покращення підготовки випускників для практичної діяльності обумовлені політичними, соціальними та військовим обставинами у державі. Для вирішення цього питання науково-педагогічним складом кафедри військово-профілактичної медицини розроблена програма стажування на посаді, яка відображає те, що в останні роки військові лікарі медико-профілактичного профілю в практичній діяльності стикаються з необхідністю проводити санітарно-епідеміологічний нагляд за інфекційними хворобами, які раніше не реєструвалися або мали спорадичний характер, а також під час

застосування нових видів озброєння, військової техніки та психологічних операцій.

Мета дослідження. Проведення теоретичного аналізу інформаційних джерел з питань проведення практичної підготовки слухачами кафедри військово-профілактичної медицини.

Матеріали та методи дослідження. Використовувались наукові, нормативно-правові та довідкові документи. Були застосовані методи системного підходу та системного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Зазначимо, під час навчання слухачі отримують велику кількість знань, а практичні навички, вміння та творчість у них (це властиво всім людям) не на високому рівні. Це пов'язане, в першу чергу, з відсутністю досвіду практичного використання опанованої професії. Процес мислення, як багато інших процесів, має інерцію. З давніх часів вважається, що вища освіта привчає студента самостійно опановувати багато інформації. Це дуже добре. Проте, має значення рівень, на якому вона засвоюється. Навчальні програми передбачають такі рівні їх засвоєння: знати, вміти, бути ознайомленим.

Основними завданнями стажування курсантів (слухачів) є:

- набуття умінь і навичок у виконанні службових обов'язків у військових частинах (установах, організаціях) на відповідних посадах за майбутньою спеціальністю (спеціалізацією);
- удосконалення польової виучки, практичних умінь та навичок у керівництві підрозділами (військовими частинами) при проведенні заходів підготовки до бойового застосування та повсякденної діяльності (при організації та проведенні занять з бойової підготовки, веденні мобілізаційної роботи, організації служби військ та інших складових повсякденної діяльності);
- набуття умінь та навичок з організації морально-психологічного забезпечення дій підрозділів, виконання службово-бойових завдань і проведення виховної роботи з особовим складом у військових частинах (підрозділах);
- удосконалення умінь та навичок з організації експлуатації, ремонту та збереження ОВТ і охорони навколишнього середовища;
- поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання, добір фактичного матеріалу для виконання атестаційних робіт (проектів, завдань) та підготовки до комплексного екзамену за спеціальністю (спеціалізацією).

Основними завданнями практики курсантів (слухачів, студентів) є:

- набуття умінь і навичок у виконанні обов'язків за призначенням на відповідних посадах у підрозділах;

- набуття навичок з експлуатації, ремонту, виробництва й збереження ОВТ, засобів обслуговування та ремонту, організації обліку, категоріювання і списання техніки й озброєння;

- вивчення виробництва та практичне оволодіння технологічними процесами ремонту, ознайомлення з устаткуванням і технологічним оснащенням підприємств, засобами автоматизації управління, технікою безпеки на виробництві, заходами з охорони навколишнього середовища.

Стажування проводиться в період інтенсивної бойової підготовки військ (сил) та перед виконанням атестаційних робіт (проектів, завдань) одночасно для усіх курсантів (слухачів) цього ВВНЗ.

Тривалість і строки стажування визначаються освітніми (освітньо-професійними або освітньо-науковими) програмами за кожною спеціальністю (спеціалізацією) та навчальними планами ВВНЗ.

Строки проведення стажування (практики) можуть змінюватися відповідно до чинного законодавства [5].

Слухачі під час навчання ще не знають, якими питаннями їм доведеться опікуватися практично, тому намагаються зробити свою базу знань як можна ширшою. Для цього ними використовується рівень «бути ознайомленими» з сподіваннями на самостійне осягнення практичного досвіду до загальних рівнів.

Розглянемо наступні приклади.

1. З метою встановлення чинників та шляхів передачі ВГА, досліджувались вода із поверхневих та підземних вододжерел, водогінної системи, а також вода із ванн для миття столового посуду, в якій був виділений коли-фаг в кількості, яка вказувала на її більш інтенсивне забруднення в порівнянні з водою з поверхневих і підземних вододжерел та із водогінної мережі. Слід зазначити, що методика передбачала тільки дослідження останніх, але для забезпечення наочності при виявленні кінцевих чинників, що сприяють розповсюдженню ВГА була поширена на воду із ванн для миття посуду.

2. Відомо, що для підтвердження можливості реалізації фекально-орального механізму передачі інфекції застосовують визначання кишкової палички на оточуючих предметах. Кишкова паличка широко розповсюджена. Методика її виявлення лише вказує на її наявність. Для об'єктивізації епідеміологічного обстеження необхідно розширити її та провести дослідження на свіжому фекальному забрудненні предметів, які можуть бути чинниками передачі інфекції. Для цього потрібно додати до цієї методики частку іншої, тобто використовуючи знання санітарної мікробіології, створити модифікацію для оперативного визначення напрямку протиепідемічних заходів, як це відбувається при встановленні бактеріологічних показників небезпечності води.

Розглянуті приклади наочно показують, як завдяки практиці та стажуванню, набуті в УВМА знання мають перетворюватися в навички, вміння, творчість.

Базами стажування на посадах лікарів-епідеміологів є санітарно-епідеміологічні управління регіонів (РСЕУ) або санітарно-епідеміологічні відділи.

Забороняється використовувати кандидатів в період стажування на посаді не за призначенням, а також на посадах та роботах, які не пов'язані з використанням вимог програми стажування.

Керівництво стажуванням на посадах здійснює центральне санітарно-епідеміологічне управління (ЦСЕУ) відповідно до цієї програми.

Начальник санітарно-епідеміологічного закладу призначає безпосередніх керівників стажування на посадах. Ними можуть бути або начальник санітарно-епідеміологічного відділення, або лікар-епідеміолог.

Так керівники набувають функції, притаманні коучам.

Зауважимо, швидка зміна виробничої, військової й політичної обстановки, як властивість сучасного життя об'єктивно й наполегливо вимагає професійного удосконалення від вироблення додаткових здібностей до миттєвої актуалізації знань для ухвалення рішення.

Викладачі кафедри військово-профілактичної медицини надають необхідну методичну і консультативну допомогу безпосереднім керівникам кандидатів на робочих місця, перевіряють виконання заходів, які передбачені індивідуальними планами, а також ведення щоденників стажування при можливості з використанням комп'ютерних мереж. Вони також виконують функції коучів, у тому числі для керівників на робочих місцях [2,4].

У години самостійної роботи кандидати підвищують свої знання з теоретичної підготовки, а також готують звіт зі стажування на посаді.

Якщо під час стажування на посаді відсутні нозологічні форми, передбачені навчальними програмами, кандидат повинен створити вербально-логічні моделі розвитку епідемічної ситуації у вигляді оцінки санітарно-епідеміологічного стану [3]. Ці моделі після погодження їх чинності з РСЕУ надсилаються на кафедру військово-профілактичної медицини для верифікації викладацьким складом і далі електронною поштою в ЦСЕУ.

Вербально-логічне моделювання відповідає сучасним вимогам реформи вищої медичної освіти, що проводиться в Україні і фрагментарно входить до складної системи навчальних технологій, тобто вміщує в собі методичну технологію формування професійних вмінь, навичок та творчості, технологію розвитку особистості лікаря, яка відповідає вимогам професійної діяльності.

Підставою для його створення та застосування і подальшої уніфікації послужило те, що зміст кожного із різновидів оцінки санітарно-епідеміологічного стану складається з певної кількості елементів (критерії), є вербально-логічним і не вміщує в собі кількісних показників.

На нашу думку, різновиди оцінки санітарно-епідеміологічної обстановки – це, по суті справи, імітаційні моделі, відповідно до змісту яких ми запропонували методику розробки кількісних показників, які будуть додавати до логіко-лінгвістичної складової з її емоційно-психологічним забарвленням ознаки об'єктивності та визначать верхню та нижню межі для кожного різновиду, що може забезпечити і обґрунтує доцільність та оперативність рішень, план.

Такий теоретичний метод, як моделювання, дозволяє застосувати експериментальний метод до об'єктів, безпосередня дія з якими обтяжлива або неможлива. Воно передбачає розумові або практичні дії з «моделлю».

Ми вважаємо, що цей метод, крім того, сприяє роботі всіх елементів системи на кшталт асоціативного функціонування.

Особистість вибірково, залежно від ступеня відповідності завдання, що перед нею стоїть, сприймає предмети і явища. Сприйняття ситуації є складовою частиною дії і створює передумови для оволодіння складними видами діяльності. Розвиток процесів та образів сприйняття потрібне для удосконалення практичної діяльності, тому що будь-яка дія регулюється чуттєвим способом. Підвищення ефективності сприйняття в процесі діяльності пов'язане зі здатністю людини перетворювати сукупність окремих ознак в цілісний образ.

Вербально-логічний аналіз, вербально-логічне моделювання, вербально-логічний прогноз уявляються доцільними з низки причин.

Людей за складом мислення можна розподілити на дві великі групи: тих, кого природа нагородила математичним складом розуму і тих, кому вона дала логіко-лінгвістичний склад розуму. Представники цих груп зазвичай опановують маніпуляції з цифрами та числами. Але друга група більш чисельна. А всі аналітичні дослідження з використанням математичних і статистичних методів, методик та прийомів завершуються описанням отриманих даних і висновками.

А це вже є психо-лінгвістичним аспектом мислення, властивим для всіх, хто займається науковими та виробничими дослідженнями, розумовою та навіть не розумовою працею.

Цифрові, числові та текстові дані завершуються створенням за посередництва мови логіко-лінгвістичних образів. Без цього не можливе прийняття рішень на організаційному етапі управління.

Тому, згадані вище прийоми обробки інформації можливо більш гнучкі в порівнянні з тими, що традиційно застосовуються: ретроспективним епідеміологічним аналізом, оперативним епідеміологічним аналізом та прогнозом інфекційної захворюваності. Хоча і вони використовують математичні методики. Проте ці методики простіші і доступніші для більшості. В цілому їх пристосованість для поточних потреб вища.

Фахівцями медико-профілактичного фаху працювати інколи доводиться з одноманітними інфекціями. За особистими даними А.А.Кожокару за 3 місяці (грудень-березень) в зоні проведення АТО протиепідемічні заходи проводилися в основному проти туберкульозу, сказу, ГРВІ, грипу та їх ускладнень (пневмонії). Інша профілактична робота відбувалась, як звичайно.

Ускладнення епідемічної ситуації, може бути обумовлено інфекційними захворюваннями, що несподівано з'являються або знову виникають та є причиною надзвичайних станів. В останні роки почастишали випадки завозу тропічних захворювань в країни помірного поясу.

У зв'язку з тим, що медичні працівники мало знайомі з такими захворюваннями, а лабораторна діагностична служба не має досвідчених спеціалістів, діагноз часто встановлюється із запізненням, що призводить до загрози життю пацієнта і появи місцевих випадків.

Увагу науковців в останні роки привертають інфекційні захворювання, що характеризуються зміненою або невідомою раніше клінічною картиною, яка обумовлена новим збудником або відомим зі зміненими властивостями, раптові прояви захворювань, що вважалися контрольованими.

Останнім часом з'явилася так звана атипична пневмонія, збудником якої є невідомий раніше вірус [2,3].

Крім того, можуть траплятися випадки завезення екзотичних інфекційних хвороб (хвороба викликана вірусом Зіка, хвороба викликана вірусом Ебола і, навіть чума). Зміни санітарно-епідеміологічного стану військ можна дослідити логіко-аналітично та без багаторічних досліджень. Акцентувати увагу на розроблених нами методах спонукає практика. Тому, що санітарно-епідеміологічна служба в останні роки зазнає суттєвих структурних перетворень, її штати дуже скорочені, тому провести розподіл лікарів по групам інфекцій не можливо.

У таких умовах зростає соціальна значимість підготовки лікарів-епідеміологів і гігієністів, що надає навчальному процесу специфічні риси, які тісно пов'язані зі складнощами в роботі за цим фахом. Вони обумовлені тим, що в своїй практичній діяльності лікарі-епідеміологи та гігієністи мають справу з явищами, які можуть набувати масового характеру.

Проте обставини можуть скластися так, що лікар пропрацював багато років епідеміологом і ніколи не стикався з необхідністю здійснювати санітарно-

епідеміологічний нагляд в осередках чуми, холери або інших інфекційних хвороб під час епідемії, а лише має досвід протиепідемічних заходів під час підвищення захворюваності грипом та ГРВІ.

Це стосується також лікарської практики, протягом якої слухач може зіткнутися лише зі спорадичними проявами інфекційної захворюваності.

Тому проблема формування робочого стереотипу практичної діяльності в умовах надзвичайних станів та удосконалення професійних вмінь та навичок існує, вона значима і має ряд психологічних аспектів.

Нагадаємо для більшої переконливості відомий вже метод текстового (вербального) моделювання. Науковою основою цього методу є використання знань, навичок, умінь і творчості, сукупність яких створює відповідну систему навчання.

Висновок. Програма стажування на посаді лікарів-епідеміологів, яку ми пропонуємо, має забезпечити збалансоване використання знань, навичок, творчості та дозволяє оптимізувати і підвищити ефективність профілактичної та протиепідемічної роботи в цілому.

Література

1. Савицький В. Л., Крушельницький О. Д., Огороднійчук І. В., Соломенний А.М. Наукові і виробничі дослідження у військово-профілактичній медицині та військовій фармації: Навч. посіб. за ред. проф. В.Л.Савицького-К.: "МП Леся", 2014.-228 с.

2. Савицький В.Л., Крушельницький О.Д., Рум'янцев Ю.В., Огороднійчук І.В. Вибрані питання профілактики в Збройних Силах України надзвичайних станів викликаних епідеміями: Монографія за ред. проф. В.Л.Савицького-К.: "МП Леся", 2013.- 344 с.

3. Рум'янцев Ю.В., Савицький В.Л., Крушельницький О.Д., Кожокару А.А. Заходи протиепідемічного захисту в Збройних Силах та їх дослідження у

4. Мойсеєнко В.О., Никула Т.Д. Коучинг, як нова форма подачі лекцій в контексті сучасної освіти. Зб. н. праць наук.-практ.конф. З міжнародною участю «Вища медична освіта та сучасні виклики та перспективи»: Київ, 2016.-С.160-163.

5. Наказ МО України №5 від 12.01.2016 «Про затвердження Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів».

Резюме. В статті освітлені питання про особливості практичної підготовки слухачів на кафедрі військово-профілактичної медицини. Проведено аналіз програми стажування лікарів-епідеміологів, яка повинна

оптимизировать и повысить эффективность профилактической и противоэпидемической работы.

Ключевые слова: *практическая подготовка, слушатели, стажировка, вербально-логическое моделирование, военно-профилактическая медицина.*

Summary. *The article highlights the issue of features practical training of students at the Department of Military Preventive Medicine. The analysis of the internship as doctors-epidemiologists, which should optimize and increase the effectiveness of preventive and anti-epidemic work.*

Key words: *practical training, students, training, verbal-logical simulation, military preventive medicine.*

УДК 613.67

**САНІТАРНО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ
САНІТАРНОГО ЗАКОНОДОВСТВА УКРАЇНИ ПО ПРОФІЛАКТИЦІ
ВНУТРІШНЬОЛІКАРНЯНОЇ ІНФЕКЦІЇ В ЛІКУВАЛЬНО-
ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

М.Д. Кошіль¹, Л.А. Устїнова²О.В. Василюшина²

¹*Центральне санітарно-епідеміологічне управління ЗС України*

²*Українська військово-медична академія*

Резюме. *У статті детально розглянуто проблему виникнення внутрішньолікарняної інфекції та заходи щодо профілактики, викладено принципи положення щодо санітарно-епідеміологічного контролю за дотриманням санітарного законодавства України по профілактиці внутрішньолікарняної інфекції в лікувально-профілактичних закладах Збройних Сил України.*

Ключові слова: *санітарно-епідеміологічний контроль, внутрішньолікарняна інфекція, лікувально-профілактичні заклади, військовослужбовці, гігієнічне нормування.*

Вступ. *У сучасному періоді, головною проблемою лікувально-профілактичного закладу є недотримання гігієнічних норм, до чого призводить виникнення внутрішньолікарняної інфекцій (ВЛІ) [1].*

За останні роки в Україні, враховуючи незадовільний стан матеріально-технічного, лабораторного та медикаментозного забезпечення лікувально-профілактичних закладів, офіційно реєструється до чотирьох тисяч випадків внутрішньолікарняних інфекцій щороку, а розрахункова кількість складає близько 350 тисяч хворих [2].